

Wengriýadaky baş asyrlyk ýeke-täk kümmet

Category: Gutlaglar, Kitapcy, Sözler, Taryhy ýerler

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Wengriýadaky baş asyrlyk ýeke-täk kümmet WENGRIÝADAKY BÄŞ ASYRLYK ÝEKE-TÄK KÜMMET

Gül baba kümmetiniň gymmatyny artdyrýan aýratyn bir ýagdaý bar: olam onuň merdana türkmen alplaryndan bolmagy, ýokary döwlet emeldarlaryndan başlap ýönekeý esgerlere, garamaýak halkdan soltana çenli hemmeler tarapyndan gowy görülmegi we çäksiz sylag-hormatdan peýdalanmagydyr. Türkmen derwüşü Gül baba Osmanly döwletiniň iň bir gülläp ösen döwründe yslamyň Ýewropanyň jümmüşine çenli ýaýramagy üçin uly işleri bitiripdir. Häzir Wengriýada biziň günlerimize çenli abat ýagdaýda saklanyp galan ýeke-täk metjit bar. Ol Gül baba kümmetidir.

■ **Gül babanyň kyssasy**

1526-njy ýylyň 31-nji awgusty. Şondan iki gün öň Mohaç meýdan söweşinden ýeňiji bolup çykan Kanuny Soltan Süleýman ýeňiş gutlaglaryny kabul etmek bilen başagaý. Uludan-kiçä hemmeleriň ýüzünde ýeňşiň getiren şatlygy uçganaklapdyr. Edil şol wagtam çawup gelen ok ýaly şum habar gelip düşýär. Türkmen alperenlerinden Gül baba gaza meýdanynda wepat bolupdyr.

Özi şehit düşenem bolsa, kellesi ýere düşmändi. Eli gürzüli we ýataganly söweşip ýörkä, küffaryň uran zarbasy onuň mübärek başyny göwresinden aýrypdyr. Şeýlekin gahrymanyň adyna mynasyp legendalar bolsa şol wagtdan başlap dilden dile geçip başlaýar.

Döwrüniň iň güýçli hökümdary Kanuny Soltan Süleýmanyň ýeňiş şatlygy zym-zyýat bolupdyr. Gutlaglar kesilýär. Jynaza namazyna taýýarlyk görüp başlanýar. Gül babanyň tabydy getirilýär. Gül babany soňky ýoluna ugratmaga entege çenli

görülmelik mähelle üýşüpdür. Çünki ol osmanly esgerleriniň iň hormatlanýan, iň sözi diňlenýän, adamkärçilikli, suhangöý we her aýdan sözi hikmetler bilen doly mübärek derwüş-gazylaryň biridi.

Gül babanyň jynazasyna Osmanly türkmen taryhyň iň beýik alymlaryndan Ebussud endi ymamlyk edipdir. Birinji hatarda jahan patyşasy Kanuny, ýanynda-da wezir-wekilleri, begleri, paşalary we 200.000 adamlyk osmanly goşuny. Bu hadysany gözi bilen gören wenger taryhçysy Zuzef Tokeli namaz gutarýança Mohaç ýaýlasyny ümsümligiň gaplap alandygyny ýazypdyr. Hatda goşunyň aýagulaglary bolan atdyr-eşeklerem ne kişnäpdir, ne aňňyrypdyr, gaýtam olaram Gül baba bilen hoşlaşýan ýaly ýerlerinden butnaman sortdurylyp durupdyrlar.

■ **Gül baba kümmeti**

Aý aýlanýar, ýyl geçýär. Şondan ýüz yetmiş ýyl geçensoň Budin Awstriýanyň eline geçýär. 1699-njy ýylda baglaşylan Karlowski ylalaşygyna laýyklykda Wengriýa Awstriýanyň golastyndaky welaýata öwrülýär. Duşman Budapeşti eýelänsoň bar ünsüni, iş-pişesini metjitleri we kümmetleri ýykмага gönükdirýär. Gynansak-da, bu günki gün Gül baba kümmetinden başga Wengriýada duş gelip boljak ýeke osmanly metjidi ýa kümmeti ýok...

Duşman hernäçe jan etse-de, bu kümmete el degrip bilmändir. Göýä göze görünmeýän haýsydyr bir güýç bu kümmeti gorýan ýaly eken. Ony ýykмага gelenleriň ýa özüleri ýykylypdyr, ýa-da aklyndan azaşypdyr. Gözleri bir alamat görensoň ahyryn kümmeti ýykjak bolup çytraşyp durmandyrlar. Şonuň üçinem kümmet biziň günlerimize abat ýagdaýda gelip yetipdir.

Türkmenistanyň halk ýazyjysy Annaberdi Agabaýewiň «Gulbabanyň gazaly» goşgusynda Gül babanyň şanyna bagyşlanan şeýle ajaýyp setirler bar:

*Dunaýyň boýunda,
Peştiň goýnunda,
Pesseñräk daglaryň gyzgylt toýnunda,
Baglara bürenip, basyrnyp güle,*

*Asyrlardan galan mermeri bile
Ýatyr goja Gulbabanyň mazary.*

Asmanda aldajy peýkamlar şuwlap,
Daljygan surnaýçyň surnaýy uwlap,
Leşgerler döwüşip,
Sil bolanda gan,
Ok-däriň içinde iki nowjuwan
Görüp bir-birini gidenmiş huşdan, ~
Biri Stambuldan,
Birisi Peştden.

Gyljyn gyna salyp şonda esgerler,
Çekilenmiş yza agyr leşgerler.
Çar ýanda kesilip surnaýlaň sesi,
Sem bolanmyş top-tüpeňleň hemmesi...

Juwanlaň elinden tutup Gulbaba,
Çykanmyş-da şonda hol uly daga,
Bagra basyp ýigit bilen gözeli,
Aýdanmyşyn bir ajaýyp gazaly:
«Gör-bak, dag başynda dogdy goşa aý,
Tüme şugla saçdy goşa nowjuwan,
Taňrym köp görmesin ~ biri biziňki,
Beýlekisi ~ seniň jigeriň, duşman!

Towap eýläp, bu aşyklaň gaşynda
Gyljymyz syndyryp,
Kylaýlyň puşman,
Kylaýlyň puşman!..
Muhabbet odundan syryldy duman,
Kuýaş hanjar urdy,
Ýaryldy asman.
Bu kenar duşuryp ýar bilen ýary,
Herne bolgaý Muhabbetiň kenary!..»

...Dunaýyň boýunda Peştiň goýnunda,
Peseňräk daglaryň gyzgylt toýnunda,

Baglara bürenip,
Basyrnyp güle,
Eşrepi sözleriň mukamy bile
Hüwdülenip ýatyr bir dana goja, ~
Dagam şoňa başyn egýär çalaja...»

Giňişleýin maglumat üçin seret:

http://www.kitapcy.ga/news/taryhy_sahslar/2018-10-19-2900

@ Kitapçylar Taryhy ýerler